

Про епістолярну ввічливість мовою науки

Журавльова Н. М. Поетика української епістолярної ввічливості XIX — початку XX століття: монографія / Н. М. Журавльова. — Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. — 548 с.

Актуальність рецензованої праці пояснюється тим, що на сьогодні вкрай потрібними є знання з історії мовної культури. Досліджуючи феномен мовної ввічливості як складової частини комунікативної лінгвістики та лінгвістичної парадигматики, Н. Журавльова апелює до близьких за проблематикою праць, що вивчають категорії ввічливості в японській, корейській, монгольській, німецькій, англійській, білоруській культурах. Такий широкий контекст підкреслює важливість рецензованого дослідження, адже допомагає виявити спільне, відмінне й своєрідне у мовних культурах різних народів.

Наукове вивчення категорії ввічливості, як засвідчує монографія, має свою історію. Але на сьогодні чимало питань із зазначеного кола проблем залишаються відкритими, скажімо, щодо мовної ввічливості як категорії, співвідношення мовного етикету з мовною ввічливістю. Ці аспекти увиразнюють новизну монографії Н. Журавльової. Дослідниця фахово систематизує зібраний і ретельно опрацьований матеріал, аргументовано вибудовує лінію захисту своїх ідей, визначає платформу для дослідження поетики української епістолярної ввічливості XIX — початку XX ст.

Для аналізу Н. Журавльова обрала листи українських письменників, громадських і культурних діячів XIX — початку XX ст., що вповні вмотивовано, адже саме на цей час припадає розквіт епістолярного стилю, коли епістолярна мовна культура досягла високого рівня свого розвитку. Тому слушно, що авторка досліджує українську епістолярну ввічливість обраного періоду як національний дискурс, що має національно-культурну специфіку, є складовою лінгвістичної проблематики та комунікативної лінгвістики. Важливим підсумком Розділу 1 є те, що функціонально-семантичне поле української епістолярної гоноративності складається з різнорівневих традиційних етикетних лексем і фразем, які тісно переплітаються з соціально, ментально, національно та індивідуально маркованими етикетно-ввічливими й чемними мовними одиницями, що служать не лише для гречної номінації категорій адресата, адресанта й відсутніх осіб, але й виражають ставлення адресанта до адресата та людей, про яких згадується в листі.

У Розділах 2—4 широко залучений матеріал епістолярію українських письменників, культурних і громадських діячів XIX — початку XX ст. Кожен із розділів має чітку, логічну структуру. Етикетне лексико-семантичне макрополе назв категорій адресата, адресанта й відсутньої особи епістолярної ввічливості XIX — початку XX ст., висновує Н. Журавльова, складають лексеми, фразеологічні звороти, фразеологізовані словосполучення, епітетні словосполучення, прикладкові утворення, стилістично марковані деривати, субстантиви, демінутиви й антропоніми, які дослідниця погрупувала

в сім мікрополів: терміни спорідненості та свояцтва, назви осіб за товариськими стосунками, етикетні антропоніми, власне українські етикетні лексеми, запозичені спеціальні лексеми гонорифічної семантики, етикетні субстантивовані лексеми.

Етикетне лексико-фразеологічне макрополе епістолярної ввічливості XIX — початку XX ст. Н. Журавльова ґрунтовно дослідила на основі лексем і виразів, що їх слушно сформулювала у вісім мікрополів, сім із яких, як доводить авторка (вибачення, прохання, подяки, побажання, передача вітання, прощання, прихильність), є первинними структурами, побудованими за суттєвими денотативними ознаками.

Як засвідчує Розділ 4, Н. Журавльова виходила з тези про те, що ввічливість — соціально-культурний феномен, показник мовної культури суспільства, що сприяє регулюванню й полегшенню комунікації в соціальній сфері завдяки встановленим правилам. В українській епістолярній ввічливості XIX—XX ст. лінгвальне тло тісно переплітається з соціальним. Саме тому Н. Журавльова системно, доказово, з високим ступенем аргументованості досліджує екстралінгвальні фактори — соціолінгвістичний, етнопсихологічний, етнокультурний, а також фактор індивідуальності — та їх активну роль в утворенні маркованих етикетно-мовних одиниць епістолярної ввічливості досліджуваного періоду.

Рецензована монографія має продуману будову. І все ж робота була б стрункішою, якби супроводжувалася вступом із зазначенням ключових його складових (актуальність, новизна тощо). Потребують висновкової частини і Розділ 1, а також окремі підрозділи. Висновки до розділів 2—4, як видається, мали б бути стрункішими. У Розділі 1 слушно було б чіткіше обґрунтувати поняття "епістолярна ввічливість".

Загальні висновки підкреслюють, що українська епістолярна ввічливість XIX — початку XX ст. як чітко організована мовно-етикетна система, складова частина комунікативної лінгвістики та лінгвістичної прагматики являє собою національний дискурс, лінгвопрагматична основа якого має польову структуру, в якій віддзеркалилася матеріальна й духовна культура нашого народу.

Монографія може бути цікавою не лише для мовознавців, але й літературознавців, а також студентів-філологів, учителів-словесників і всіх, хто цікавиться українською мовною культурою.

Лариса Горболіс,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української літератури
Сумського державного педагогічного університету
ім. А.С.Макаренка